

TIJDSCHRIFT

VOOR

NEDERLANDSCH INDIE.

17de Jaargang.

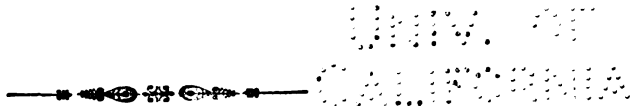
AFL. 7—12.

TWEEDE DEEL.

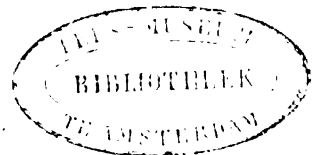

UITGEGEVEN DOOR

D^r. W. R. VAN HOËVELL.

ZALT-BOMMEL,
JOH. NOMAN en ZOON.
1855.

Nog iets over Timor.

In den laatsten tijd zijn, in het *Tijdschrift voor Nederlandsch Indië*, eenige belangrijke artikelen geplaatst, die allen de strekking hebben, om Timor en de eilanden, in dat gedeelte van den Indischen archipel gelegen, beter te doen kennen en waarden. Zoo werd in de aflevering van September l.l. eene verhandeling geplaatst, die tot titel draagt „Timor”, en voornamelijk naar aanleiding der artikelen van den hoogleeraar P. J. VETH over datzelfde eiland, in *de Gids*, en van het door de Tweede Kamer der Staten-Generaal verworpen traktaat met Portugal, schijnt te zijn geschreven.

Met zeer veel van 't geen daar in voorkomt, kunnen wij ons in allen deele vereenigen. Slechts een paar opmerkingen en beschouwingen komen er in voor, waaromtrent wij ons eenige aanmerkingen veroorloven, en die kunnen dienen, om te bevestigen, dat inderdaad deze schoone bezittingen, sedert geruimen tijd, door 't Gouvernement maar al te zeer zijn verwaarloosd.

In de eerste plaats vestigen wij de aandacht op hetgeen gezegd wordt omtrent de zonderlinge gewoonte, dat wanneer er expedities uit Koepang, de hoofdplaats van Timor, naar 't binnenland moeten worden gezonden, om de rust te herstellen, of weerspannige vorsten tot hun pligt te brengen, of om eenige andere reden, het bevel daarover niet door den militairen kommandant van Koepang, maar door den civielen gezaghebber wordt gevoerd. „Had de Nederlandsche regering,” zoo lezen wij op bladz. 195, „van den beginne af aan zich niet met, tot niets leidende, onderhandelingen ingelaten, maar eene goede militaire magt op Timor geplaatst, die de weerspannigen straffen, en de trouwen behoorlijk had kunnen beschermen, dan bestonden sedert lang kontestatiën noch moeilijkheden meer. Maar wij zien oorlogen ontstaan met de inlandsche hoofden, en de Nederlandsche gezaghebbers gedwongen, zich tot het voeren daarvan te bedienen van inlandsche hulptroepen, die dan eens hunne diensten verkoopen, dan eens vrijwillig aanbieden, dan eens weigeren, en in elk geval in het beslissende oogenblik geene *wezenlijke* hulp aanbrengen. Geheel eigenaardig is er een *militaire* kommandant op Timor, maar de civiele gezaghebber voert de oorlogen, en van den militairen kommandant vinden wij nooit gewag gemaakt, *waarschijnlijk omdat het maar een tweede of eerste luitenant is*. Zelfs vinden wij, dat de resident SLUIJTER, om aan den euvelmoed van den stam Manabait, aan den Keizer van Sonebait in naam onderworpen, paal en perk te stellen, 2 à 3000 man verzamelde, allen inlandsche hulptroepen, en aan het hoofd daarvan stelde den kapitein der Mardijkers DE ROOIJ.”

Dit alles is volkomen waar, maar de veronderstelling is eene onjuistheid, dat de militaire kommandant niet aan het hoofd der expedities geplaatst

werd, omdat het maar een eerste of tweede luitenant is. Wat is er geschied? Het Gouvernement heeft, na ingewonnen advies van den generaal, kommandant van het Indische leger; den resident van Timor verboden, om de militaire bezetting van Koepang tot dergelijke militaire excursies te gebruiken, als waarvan sprake is; wijl die bezetting daar alléén was, om de post te bewaren en de vlag te beschermen. Nu begreep de luitenant kommandant deze order alzoo, dat alléén het fort Concordia te Koepang door hem bewaakt moest worden. Wel bragt toen de resident het, door vertogen bij dien kommandant, nog zoo ver, dat onder die militaire post niet alleen het fort Concordia maar de geheele hoofdplaats Koepang zou worden begrepen, maar aan het besluit viel overigens niets te veranderen, en zoo moesten de expeditie's buiten Koepang wel zonder den militair kommandant geschieden. Het stelsel, om niets te doen, en eenvoudig in statu quo te behouden wat men had, zonder eenige uitbreiding en ontwikkeling, was ongetwijfeld oorzaak van dit zonderling bevel, waardoor te weeg werd gebracht, dat de civiele ambtenaren den oorlog voerden en de militairen te huis bleven. Ook uit deze omstandigheid blijkt alzoo, hoe te regt de, in de verhandeling voorkomende en van den hoogleeraar VETH overgenomen, opmerking is, dat, van den tijd der invoering van het kultuurstelsel op Java, het systema dagteekent, om de bezetting van Timor en omliggende eilanden wel aan te houden, maar er niet meer dan het daartoe volstrekt noodzakelijke aan ten koste te leggen.

Om dit te bewijzen zegt de hoogleeraar onder anderen ook het volgende: „Alle bemoeienis van het Gouvernement bepaalt zich tot handhaving van het établissement te Koepang, de plaatsing van enkele posthouders, en de zending, na kortere of langere tusschenpozen, van een grooter of kleiner vaartuig, om de Nederlandsche vlag langs de kusten te vertoonen” *). Dit alles is volkomen juist, maar 't is nog erger geweest, dan hij het voorstelt. Zelfs die „enkele posthouders” ontbraken tot 1841. Er waren toen geene posthouders hoegenaamd op de om Timor liggende eilanden, met uitzondering alleen van Rotti. Ook in de afgelegen distrikten van 't eiland Timor zelf ontbraken zij; alleen te Fialarang was er een. Al de posthouders, die er tegenwoordig zijn, werden geplaatst of hersteld in het tijdvak van 1841 tot 1848. Als eene bijzonderheid deelen wij hier mede, dat een zoon van wijlen den verdienstelijken en in de geschiedenis van Timor zoo beroemden resident HAZAART toen ook als posthouder te Pritty in de baai is geplaatst, en dat dit voor hem eene groote uitkomst was, dewijl hij in zeer droevige en zelfs armoedige omstandigheden verkeerde.

Er is in de bewuste verhandeling nog eene bijzonderheid, waarop wij de aandacht vestigen, namelijk de mededeeling, dat de radja van Oekoesi zich eigenmagtig tot beschermheer van de eilanden Ombay en Pantar opwierp, en daar de Portugesche vlag heesch, hoezeer die eilanden aan Nederland

---

*) Deze woorden van den hoogleeraar VETH zijn aangehaald in de verhandeling van het Tijdschrift voor Nederlandsch Indië, blz. 196.

toebehoorden. „Waarom durfde die radja zoo handelen?” vraagt de steller der verhandeling, en hij laat daarop een antwoord volgen, door den heer ROCHUSSEN in de Tweede Kamer gegeven en van dezen inhoud: „de radja van Oekoesi was magtiger dan het Portugesche Gouvernement van Dilly; hij vertegenwoordigt het aan Nederland vijandige element” *).

Om dit echter wel te begrijpen, dient men eene, op al de Timor-eilanden bestaande, en van oudsher door al de inlandsche vorsten gehuldigde gewoonte niet uit het oog te verliezen. Die gewoonte of adat is, dat de in den oorlog verleende hulp, door hem die de hulp ontvangt, wordt beloond met aan den helper schatplichtig te worden. Toen dus de radja van Oekoesi aan Ombay en Pantar, 't zij dan gevraagd of ongevraagd, bescherming had verleend, eischte hij op grond van de adat, dat zij schatplichtig aan hem zouden worden. Indien wij ons niet vergissen, is deze bijzonderheid in der tijd door den resident van Timor aan 't Gouvernement medegedeeld, en als eene verontschuldiging van 't gedrag van den radja van Oekoesi voorgesteld.

Overigens vereenigen wij ons gaarne met den wensch van den geachten steller der verhandeling, dat het Gouvernement de belangen van Timor en de omliggende eilanden meer ter harte moge nemen. 't Zijna zeer rijke bezittingen, waarvan vrij wat meer partij is te trekken, dan tegenwoordig geschiedt. Men beginne met de bezetting van Koepang te versterken en den gegeven last, dat van die bezetting geen gebruik mag worden gemaakt, onmiddelijk in te trekken. Reeds daardoor zal een kundig en beleidvol resident in de gelegenheid worden gesteld, om zijn gezag beter te handhaven en de magt en den invloed van 't Gouvernement uit te breiden en te bevestigen.

Wij maken van deze gelegenheid tevens gebruik, om nog eens terug te komen op het onlangs, door de Tweede Kamer verworpen, traktaat met Portugal omtrent den afstand van grondgebied in den Timoreschen Archipel. Daarbij is door den Minister van Koloniën medegedeeld, dat reeds eene som van f 80,000 aan het Portugesche Gouvernement is uitbetaald, van de som van f 200,000, die Nederland zou toegeven op eene transactie, waarvan de voordeelen genoegzaam geene zouden zijn. Wij nemen de vrijheid er op aan te dringen, dat het Gouvernement er voor zorge, dat deze som worde teruggegeven. 't Kan niet ontkend worden, dat eenige uitdrukkingen van den Minister van Koloniën eenigzins de vrees schijnen te wettigen, dat op die teruggave niet met zeer veel klem zal worden aangedrongen. In ieder geval behoort men die gedeelten van den Timoreschen Archipel, welke ten gevolge van dit traktaat reeds door Nederland zijn bezet, niet weder af te staan, voor de teruggave der voorgeschoten som heeft plaats gebad. Wij dringen hierop met zooveel kracht aan, niet alleen om de schade, die de schatkist in een tegenovergesteld geval zou lijden, maar bovenal, omdat de waardigheid van het Nederlandsche Gouvernement

*) Zie de verhandeling in het *Tijdschrift voor Nederlandsch Indië*, blz. 200.

schijnt te eischen, dat het niet op zulk eene wijze de dupe wordt van de ondergeschikte ambtenaren van eene vreemde mogendheid. Wij hopen dan ook spoedig met het berigt te worden verblijd, dat in deze de belangen van Nederland naar behooren zijn behartigd. In alle geval zullen wij het oog houden op hetgeen verder geschiedt.

E.

